

Nota

Programma van maatregelen Proefsleuven

INGELMUNSTER
MEULEBEKESTRAAT 112
(HOEVE DEEFAKKER)
(prov. West-Vlaanderen)

Auteur: Matthias GALLOO
Redactie: Christof VANHOUTTE

Projectcode 2020E76

Projectcode:	2020E76
Naam erkende archeoloog:	Monument Vandekerckhove
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Ingelmunster Meulebkestraat 112 (zie plan - bijlage 1, 2,3 en 17)
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied:	X:71779, Y: 181267
Kadastergegevens:	X:72715, Y: 180993 Ingelmunster, afdeling Ingelmunster, sectie B, perceel 1149L, 1150A, 1148C, 1146D, 1147F en 1146E (zie plan - bijlage 17)
Topografische kaart:	zie plan - bijlage 1
Begindatum onderzoek:	29/06/2020
Einddatum onderzoek:	01/07/2020
Relevante termen thesauri:	Middeleeuwen, Vroeg-moderne periode, Hoeve met walgracht, alluvium
Plan met afbakening verstoorde zones:	Zie figuur 2 Ingelmunster Hoeve Deefakker - verslag van resultaten bureauonderzoek 2019A344
Alle betrokken actoren :	Christof Vanhoutte (erkend archeoloog), Matthias Galloo (erkend archeoloog), Lisa Weyts en Kylian Verhaevert (archeoloog-assistent),
Betrokken personen buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

- **Inleiding**

In het kader van de geplande heropwaardering van Hoeve Deefakker te Ingelmunster werd een vooronderzoek (bureauonderzoek en een proefsleuvenonderzoek) uitgevoerd. Uit de resultaten van de vooronderzoek kan met zekerheid gesteld worden dat er een archeologische site aanwezig is op het terrein.

- **Aanleiding vooronderzoek**

Zie het verslag van resultaten bureauonderzoek met ID 11715¹. In de bekrachtigde archeologienota ID 1175 werd besloten tot de uitvoering van een proefsleuvenonderzoek over het volledige onderzoeksgebied enerzijds en een archeologische werfbegeleiding van de te renoveren en af te breken gebouwen. Onderhavige nota betreft de rapportering van de uitgevoerde proefsleuven.

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

➔ zie het verslag van resultaten met ID 11715².

- **Gemotiveerd advies**

- **Volledigheid van het vooronderzoek**

Het uitgevoerde bureauonderzoek was volledig. Het proefsleuvenonderzoek kon met lichte hinderingen worden uitgevoerd. Waar het niet mogelijk was een proefsleuf te trekken (door de aanwezigheid van bomen of de nog bestaande walgracht), werd op een andere plaats een proefsleuf ter compensatie geplaatst. Daarom kon op het projectgebied een volledig beeld bekomen worden van de aan-/afwezigheid van archeologische sporen op het terrein. Uit het proefputtenonderzoek bleek dat de bodem in grote mate was opgehoogd, tussen de 40cm tot 70-80cm. Onder deze ophogingslaag bevond zich enkele grondsporen, waaronder de poel en walgracht die wordt aangeduid op de cartografische bronnen.

- **De aanwezigheid van de archeologische site**

Uit het proefsleuvenonderzoek (zie verslag van de resultaten) blijkt dat er op het terrein resten van de walgracht en poel aangeduid op de kaarten van Ferraris en enkele andere grondsporen (zonder duidelijke datering) aanwezig zijn. Ook werd er centraal tussen de woongebouwen historisch opgehoogde stukken aangetroffen. Deze zijn waarschijnlijk deel van het wooneiland.

- **Waardering van de archeologische site**

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/11715>

² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/11715>

Na het vooronderzoek kan met zekerheid gesteld worden dat de gronden grotendeels opgehoogd werden in het verleden. Over hun gebruik in het verleden valt voornamelijk te zeggen dat het terrein, zeker vanaf de vroeg-moderne periode; werd gebruikt als locatie voor een hoeve met walgracht. Oudere relictten werden vooralsnog niet aangetroffen.

○ **Impactbepaling**

De geplande werken op het woongedeelte van de hoeve kennen een impact van 0.5m onder het maaiveld over een oppervlakte van 4931 m² (zone opgraving tot 0.8 m onder maaiveld op figuur 1 en bijlage 24.). Ten oosten van de kleine ast en het geplande jeugdverblijf komen parkeerplaatsen en een buszone. In de noordoostelijke hoek komt een brandweg die zal aangelegd worden door middel van grasbetontegels en stapstenen en de aanleg van 3 nieuwe knotbomen. In het zuiden van de hoeve, ter hoogte van de varkensstal, het wagenhuis en het jeugdverblijf komen terraszones. Helemaal ten zuiden van het plangebied, ter hoogte van de weide, komen parkeerplaatsen (grasbetontegels, 2476m²) en de aanplant van nieuwe knotbomen en hoogstamfruitbomen. De aanplant van de nieuwe bomen kennen een diepere verstoring. Het gaat hier echter om zeer lokale verstoringen van maximaal enkele m²/aangeplante boom.

De aanleg van de nieuwbouwwoningen zullen een impact van 1.3m onder het maaiveld hebben en dit over een oppervlakte van 478 m². Het grasplein (1081m²) met daarbij de aanplant van een nieuwe lindeboom en twee walnootbomen hebben een zeer beperkte impact op de ondergrond. Tussen de bestaande inrit en de koeienstal zullen de bestaande es en de twee grootbladige lindebomen behouden blijven.

○ **Bepaling van de maatregelen**

Verder onderzoek op het projectgebied zal leiden tot een kennisvermeerdering over de ontwikkeling van deze site met walgracht. Omwille van de verstoringsdiepte van 80 cm tot 1.60m onder het maaiveld (50 cm door de geplande werken en een bufferzone van 30 cm) wordt een opgraving van deze zones geadviseerd voor de site Ingelmunster Meulebkestraat 112 (Hoeve Deefakker). Enkel de zone ten zuiden van de walgracht valt hierbij weg. De sporen die hierin werden aangetroffen, waren van recente aard. De zones die zich te dicht bij de bebouwing bevinden, dienen niet volledig te worden opgegraven. Hier volstaat het verspreid plaatsen van profielputten tot op de verstoringsdiepte.

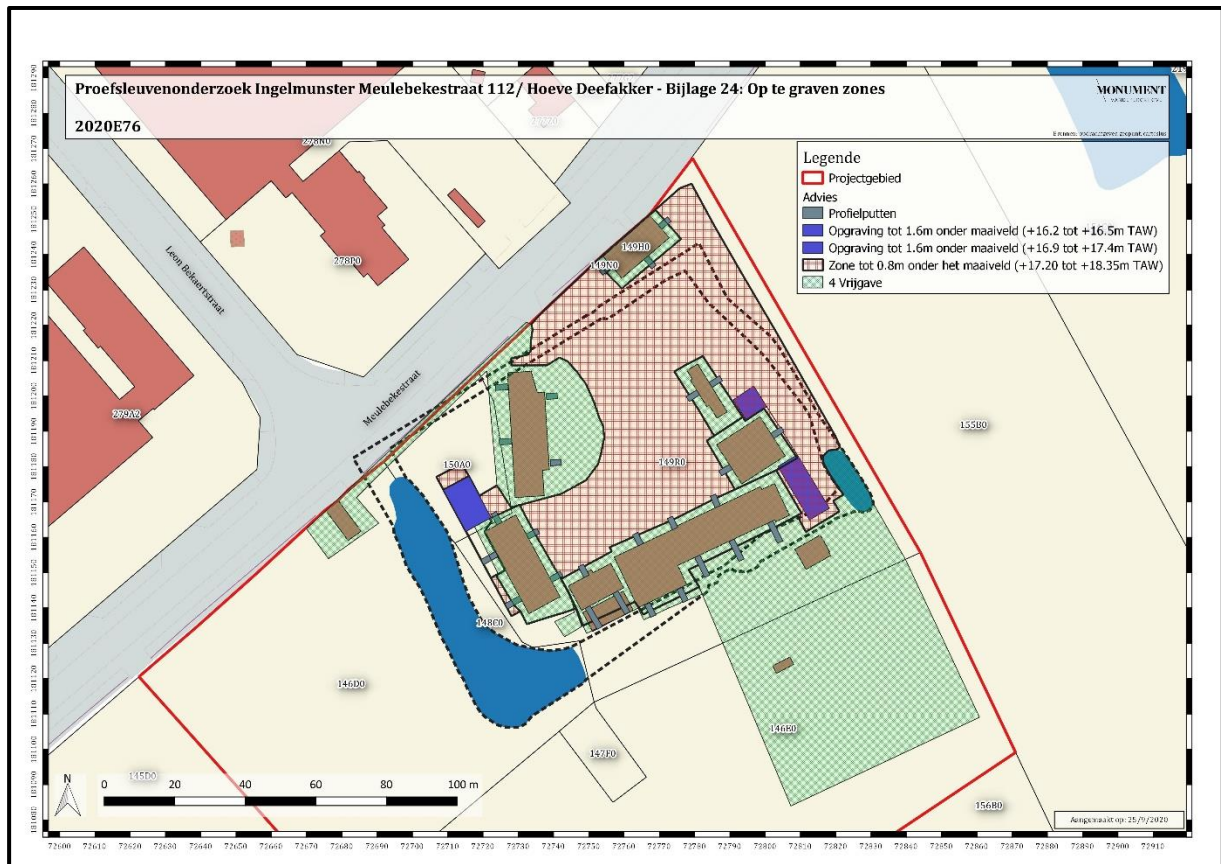
Belangrijk te vermelden is dat, naast de opgraving zoals deze op basis van de uitgevoerde proefsleuven wordt geadviseerd, ook de archeologische werfbegeleiding van de te renoveren

en af te breken gebouwen blijft gelden zoals beschreven in de oorspronkelijke en bekrachtigde AN ID 11714.

- **Planafbakening**

Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van 33982m². De geplande werken in het projectgebied omvatten de afbraak en/of renovatie van enkele op het terrein aanwezige gebouwen. Daarnaast zal er ook sprake zijn van nieuwbouw. Algemeen zijn er drie verstoringsdieptes te bepalen: tot 0.5m diepte, tot 1m diepte en tot 1.3m diepte. De verstoring van 1m diepte bevindt zich binnen de gebouwen en heeft geen betrekking op het vooronderzoek waarvan deze nota onderwerp is. Voor deze fase van het onderzoek zijn het vooral de werken op de centrale zone, twee leefgroepen in het voormalige boerenhuis en het jeugdverblijf van belang (zie figuur 1 en bijlage 22).

Op basis van de geplande verstoringen en rekening houdend met de aangetroffen sporen, wordt een vlakdekkende opgraving geadviseerd. De vlakdekkende opgraving zal steeds gebeuren tot op verstoringsdiepte of tot wanneer de moederbodem wordt aangetroffen. Hoewel er centraal een zone met grasland en bodem minder diep wordt verstoord, wordt hier beslist deze ook mee te nemen in het vervolgonderzoek. Op deze manier gebeurt er geen versnippering van de archeologische zone (zonder een verlies van overzicht in verband met de relatie tussen het wooneiland en de walgracht), zijn de werken op een eenvoudiger manier uit te voeren en wordt de verstoring die de aan te planten bomen hebben ook beperkt. Hierbij dient steeds de stabiliteit van de aanwezige bouweenheden indachtig gehouden te worden, waarbij steeds twee meter afstand gehouden moet worden van de gebouwen, behalve daar waar lokaal enkele profielputten worden ingepland. Deze laatste moeten er voor zorgen dat er inzicht wordt verworven in de opbouw en de ouderdom van de funderingen van deze gebouwen. Enkele van deze proefputten kunnen pas worden geplaatst als de huidige bebouwing op deze plaats werd gesloopt.

Figuur 1: Op te graven zones, bijlage 24 (bron: geopunt.be).

- Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen wat de exacte aard is van de archeologische site die werd aangetroffen in de bodem. Kennis daarvan kan bijdragen tot een beter begrip van de ontstaansgeschiedenis van deze regio. Hiertoe worden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen voorgesteld:

- ➔ Hoe is de bodemopbouw?
- ➔ Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten, de vastgestelde stratigrafie, de bodemgesteldheid en het landschap (geomorfologie en reliëf)? Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?
- ➔ Wat is de relatie tussen de landschappelijke ligging (geomorfologie en reliëf) en de conservering van de archeologische resten?
- ➔ Kan een reconstructie gemaakt worden van het landschap? Wat is de relatie van de sporen tot het landschap?
- ➔ Zijn er buiten de contouren van de proefsleuven nog meer sporen van de hoeve met walgracht aanwezig?
- ➔ Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van deze sporen?
- ➔ Zijn er verschillende fases te onderscheiden in de aangetroffen sporen en binnen de aangetroffen sporen en de walgracht?
- ➔ In hoeverre kan een plattegrond worden herkend in de aangetroffen grondsporen? kunnen er uitspraken gedaan worden met betrekking tot de functionele en constructieve aspecten van de aangetroffen grondsporen?
- ➔ Zijn er aanwijzingen voor de interne organisatie binnen de walgracht of op het aangetroffen wooneiland?
- ➔ Kunnen er functies worden toegewezen aan afzonderlijke zones binnen de hoeve met walgracht? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- ➔ Welke bijdragen en nieuwe inzichten leveren de specialistische onderzoeken van de verschillende materiaalcategorieën t.a.v. de bestaande kennis over de bewoning en economische activiteiten, het gebruik van het landschap en de natuurlijke vegetatie, de opbouw van de hoeve met walgracht en de aanpalende erven, het gebruik en herkomst van bouwmaterialen en brandstof, de bestaanseconomie en de culturele achtergronden van de hoevebewoners?
- ➔ Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
- ➔ Wat is de aard en datering van het vondstmateriaal?
- ➔ Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën (inclusief aanwezig archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)?
- ➔ Levert het vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site?

- ➔ Is aan het vondstmateriaal informatie te ontleen over de voormalige bewoners/gebruikers van de hoeve en hun eventueel uitgevoerde activiteit of ambacht?
- ➔ Is op grond van deze informatie een uitspraak te doen over de maatschappelijke status van de bewoners?
- ➔ Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaanseconomie van deze hoeve?
- ➔ Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de dorpsgeschiedenis en dorpsontwikkeling van Ingelmunster.
- ➔ Kan op basis van de aangetroffen sporen een verwachtingspatroon voor de omliggende percelen opgemaakt worden?

- Plan van aanpak

De geselecteerde zone wordt onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving. Ideaal wordt gewerkt met grote opgravingsvlakken om een goed ruimtelijk inzicht te behouden tijdens het terreinwerk. Men dient echter wel te vermijden dat het opgravingsvlak langdurig ongeregistreerd blijft en door extreme weersomstandigheden beschadigd wordt.

Het voorstel voor het plan van aanpak is dat eerst de zones die een ondiepere verstoring zullen kennen, worden opgegraven en geregistreerd en dat deze zones, na opvulling, kunnen dienen als stockageplaats voor de uitgegraven grond uit de zones van nieuwbouwwoningen. Dit is slechts een voorstel tot plan van aanpak. Het staat de erkend archeoloog vrij zijn of haar eigen opgravingsstrategie te bepalen. Wel zullen er voldoende en representatieve profielen moeten worden geplaatst. Deze profielen zullen de relatie tussen het aangetroffen sporen en de aanwezige ophogings- en afdekkingspakketten enerzijds en het dieper liggend archeologisch vlak anderzijds, moeten verduidelijken. Het is de taak van de erkend archeoloog te bepalen waar en hoe deze profielen zullen moeten worden geplaatst.

Opgravingsvlakken kunnen ook enkel door zwaar materieel worden betreden eens deze zijn geregistreerd. Aangetroffen structuren worden in hun geheel opgegraven. Indien gewerkt wordt met werkputten, dient er lokaal uitgebreid te worden in de volgende werkput bij het aantreffen van een structuur om deze in zijn totaliteit te registreren. Dagelijks is een geüpdatet sporenplan beschikbaar.

Alle graafwerken gebeuren onder begeleiding van minstens 2 archeologen. Het uitgraven van de grond gebeurt laagsgewijs, op aangeven van de archeologen en tot op het archeologische niveau. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Hierop worden geen afwijkingen voorzien.

Staalname en conservatie dienen te gebeuren volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk.

- **Criteria**

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

De archeologische opgraving moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd.

- **Schatting totale duur**

Voor de opgraving wordt een termijn van ongeveer 25 mandagen voorzien met een ervaren team (zie gewenste competenties).

- **Kostenraming**

De kostenraming voor het veldwerk, verwerking en rapportage van dit project wordt geraamd op 32000€. Dit is exclusief kraanwerk, werfinrichting, bemaling en stabiliteitsmaatregelen.

Staalnamen en conservatie gebeuren op aangeven van de erkend archeoloog en moeten de hierboven gestelde vraagstelling beantwoorden. Dit bedrage overschrijdt niet meer dan 15% van het totale voorziene budget voor veldwerk, verwerking en rapportage.

- **Gewenste competenties**

Het veldteam bestaat minimaal uit minstens:

- Een veldwerkleider (onder leiding van een erkende archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in sites met een complexe stratigrafie in Vlaanderen. Dit kunnen ook landelijke contexten zijn. Minimaal heeft hij/zij 240 dagen opgravingservaring op dergelijke contexten (sites met walgracht), aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 120 dagen opgravingservaring op sites met complexe stratigrafie, aangetoond via CV.
- Eventueel aangevuld met medewerkers die houder zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit.

- **Risicofactoren**

Er zal op alle momenten (voorbereiding en uitvoering) een gedegen overleg moeten zijn tussen de initiatiefnemer, de aannemer bouwwerken en de aannemer archeologie om de werken optimaal op elkaar af te stemmen.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende het onderzoek bewaard worden bij Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat, 8770 Ingelmunster. Na afronding en oplevering van de rapportage wordt het ensemble definitief bewaard bij de bouwheer. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.